

สำนวนไทยกับสำนวนฝรั่งเศส: เปรียบเทียบด้านภาษาและความหมาย

เพ็ญศิริ เจริญพจน์
Gilles Delouche

เราเคยคิดอยู่เสมอว่า “สำนวน” เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละภาษาและสามารถจะเข้าใจได้ในระหว่างผู้ที่รู้ภาษาและขนบธรรมเนียมประเพณีร่วมกันเท่านั้น ต่อเมื่อผู้เขียนได้ศึกษาสำนวนฝรั่งเศส และลองเปรียบเทียบดูกับสำนวนไทย จึงเกิดความคิดว่าการสรุปดังกล่าวข้างต้นยังไม่ถูกต้องนัก เพราะมีสำนวนฝรั่งเศสจำนวนไม่น้อยที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับสำนวนไทย สำนวนเหล่านี้อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท โดยยึดสำนวนไทยเป็นหลักในการเปรียบเทียบประเภทแรกได้แก่สำนวนที่พ้องกันทั้งความหมายและภาพพจน์ เช่น Avoir les mains liées (มัดมือชก) Etre né d’hier (เด็กเมื่อวานขึ้น) Feu de paille (ไฟไหม้ฟาง) เหตุ

ที่เป็นเช่นนั้น ก็เพราะมนุษย์ ไม่ว่าชาติใด ภาษาใด ย่อมมีลักษณะพื้นฐานในชีวิตร่วมกัน มีสัญชาตญาณตลอดจนการแสดงออกใกล้เคียงกัน หรือมีการถ่ายทอดทางภาษา เมื่อเริ่มมีการติดต่อกัน แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่า สำนวนประเภทแรกนี้ยังมีจำนวนน้อยกว่าประเภทที่สอง ซึ่งมีความหมายเหมือนกับสำนวนไทย แต่ใช้ภาพพจน์คนละอย่าง และบางครั้งต้องอธิบายที่มาของภาพพจน์เหล่านั้นเสียก่อน จึงจะเข้าใจได้ สำนวนเหล่านี้ได้แก่ Vie de patachon (หัวหกกันขวิด) Tourner autour du pot (ชักแม่น้ำทั้งห้า) Tomber de Charybde en Scylla (หนีเสือปะจระเข้) การที่สำนวนประเภทหลังนี้มีอยู่เป็นจำนวนมาก ก็เพราะแต่ละภาษามี

แนวโน้มที่จะยกภาพชีวิตประจำวันและเหตุการณ์ใกล้ตัวขึ้นมาเปรียบเทียบ ฉะนั้นภาพพจน์ที่นำมาใช้จึงต่างกันออกไปตามสภาพธรรมชาติ ศาสนา นิยาบปรัมปรา และการเล่นต่าง ๆ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละชาติ

สำนวนฝรั่งเศสที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ได้เลือกเอามาอธิบายเฉพาะที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทย และยังมีใช้มากในปัจจุบันทั้งในภาษาพูดและภาษาเขียน ในการอธิบายจะเรียงตามลำดับตัวอักษร เพื่อความสะดวกในการค้นคว้าสำหรับผู้สนใจ

ประเภทที่ 1 สำนวนที่เหมือนกันทั้งความหมายและภาพพจน์

— Ne savoir ni A ni B ตามรูปศัพท์ในภาษาฝรั่งเศส หมายความว่าถึงคนไม่รู้หนังสือไม่รู้จักแม้แต่พยัญชนะสองตัวแรก เช่นเดียวกับสำนวนไทยที่ว่า กอ ข้อ (ก ข) ไม่กระดิกหู แต่สำหรับภาษาฝรั่งเศสนั้น ความหมายบางครั้งเลยไปถึงคนโง่ ไม่รู้ประสีประสาก็มี

— Bouc émissaire สำนวนอังกฤษใช้ว่า Scapegoat ตรงกับสำนวนแพะรับบาป ของไทย สำนวนนี้ค่อนข้างจะสมัยใหม่ เข้าใจว่า จะเป็นการเลียนแบบภาษาต่างประเทศ ซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากคัมภีร์ไบเบิล

— Faire venir l'eau à la bouche ^{น้ำ} นาลายสอ ทั้งสองภาษาใช้สำนวนเดียวกัน เหมือนกันทั้งรูปคำและความหมาย

— Etre ravi au septième ciel มีความสุขในสวรรค์ชั้นเจ็ด เหมือนกับสำนวนไทยที่ว่า ^{สุข} สุขเหมือนได้นั่งสวรรค์

— Parler à coeur ouvert สำนวนไทยและฝรั่งเศสตรงกันคือ พูดอย่างเปิดเผย

— Donner un coup d'épée dans l'eau ^{ฟัน} ฟันดาบในน้ำ มีความหมายเช่นเดียวกับ ^{คว้าน้ำ} คว้าน้ำเหลว ทั้งสองสำนวนให้ภาพและความหมายคล้ายคลึงกันมาก

— Avoir la bouche cousue ความหมายในภาษาฝรั่งเศสและไทยตรงกัน คือ เก็บความลับไว้เงียบ เช่นเดียวกับสำนวนไทยที่ว่านิ่งเหมือนถูกเย็บปาก

— Forcer la main à quelqu'un หมายความว่าบังคับให้ผู้อื่นทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในกรณีที่ถูกบังคับใช้ว่า Avoir les mains liées (ถูกมัดมือ) คือ อยู่ในสภาพที่ไม่สามารถจะโต้แย้งหรือต่อสู้ได้ สำนวนไทยใช้ว่า มัดมือชก

— Le couteau sous la gorge มีค้อยู่ใต้คอ หอย เป็นสำนวน หมายความว่าถึงสภาพที่ถูกบังคับข่มขู่ ให้ทำสิ่งที่ขัดกับความประสงค์ และถ้าไม่ทำจะต้องได้รับอันตราย เช่นเดียวกับสำนวน มัดจอกคอ ในภาษาไทย

— N'êtré pas né d'hier^๑ แปลว่า เป็นผู้มีประสบการณ์ ไม่ใช่เด็กอมมือ หรือเด็กเมือวานชน

— Jeter de l'huile sur le feu สำนวนไทย และฝรั่งเศสใช้เหมือนกัน คือ เอน้ำมันไปรดกองไฟ

— Le ménage à trois หมายความว่าถึงชีวิตแต่งงานที่มีบุคคลที่สามเข้ามาเกี่ยวข้อง สำนวนนี้มีใช้ในภาษาอังกฤษและสเปน (The eternal triangle และ el eterno triángulo) ภาษาไทยใช้ว่า รักสามเส้า

— S'abreuver de larmes ร้องไห้เป็นนรรคเป็นเวร บางครั้งใช้ว่า Pleurer à chaudes larmes ซึ่งตรงกับ ร้องไห้น้ำตาเป็นเผาเต่า หรือ Pleurer comme une madeleine คือ ร้องไห้มากเหมือน Marie — Madeleine เมื่อตอนพระเยซูถูกตรึงกางเขน

— Léchér les bottes, les pieds, le cul,^๒ les genoux à quelqu'un เลียรองเท้า เลียเท้า เลียกัน เลียเข้า ใช้กับคนที่ชอบประจบสอพลอ ถึงกับยอมลดตัวเป็นทาสคนอื่น

— N'avoir pas un liard, pas un rouge liard^๓ ไม่มีเงิน แม้แต่สตางค์แดงเดียว Liard เป็น

เงินที่ใช้กันในสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 11 ทำด้วยทองแดง ตั้งชื่อตาม Guigues Liard ผู้ผลิตขึ้นใช้เป็นครั้งแรก

— En un tour de main (en un tournemain) ชั่วพลิกมือหนเดียว ตรงกับสำนวนชั่วพริบตาเดียว หรือลัดนิ้วมือเดียว ของไทย

— Faire naufrage au port เรือล่มที่ท่า ใช้กับงานที่ประสบความสำเร็จล้มเหลว ในขณะที่ใกล้จะสำเร็จอยู่แล้ว เหมือนกับ เรือล่มเมื่อจอดตามอดเมอแก่ น่าแปลกที่ทั้งภาษาไทย และฝรั่งเศสใช้วิธีเปรียบเทียบอย่างเดียวกัน

— Le mur a des oreilles ภาษาไทยและฝรั่งเศสใช้สำนวนเดียวกัน คือ กำแพงมีหู ประตุมีช่อง

— Mener quelqu'un par le nez จูงจมูก สำนวนทั้งสองภาษาเหมือนกันทั้งรูปศัพท์และใจความ

— Panier percé กระจาดรั่ว ใช้ว่าคนสุรุษสุร่าย ได้มาเท่าไร ก็ใช้หมด เป็นสำนวนประชดประชัน เช่นเดียวกับสำนวนกระชอกันร่ว ในภาษาไทย

— Heureux comme un poisson dans l'eau ภาษาไทยและฝรั่งเศสใช้เหมือนกัน คือ ดีใจ

๑ บางครั้งใช้ประโยคบอกเล่า Etre né d'hier (เกิดเมื่อวาน) ภาษาไทยใช้ เด็กเมือวานชนหรือปากยังไม่สิ้นกลิ่นน่านม

๒ เป็นภาษาที่ไม่สุภาพ

๓ สำนวนภาษาแสดงใช้ว่า Etre fauché มีความหมายอย่างเดียวกัน

เหมือนปลากรวดได้น้ำ

— Prendre racine งอกราก สำนวนไทยและฝรั่งเศสใช้กับคนที่ชอบนั่งแช่นาน ๆ ไม่ยอมลุกไปไหน หรือไปอยู่ที่ไหนเป็นเวลานาน ทำนองเดียวกับตั่งกราก ในภาษาไทย

— Partir (s'en aller) sans tambour ni trompette ไปอย่างเงียบ ๆ ไม่มีกลอง ไม่มีแตร เดิมเป็นสำนวนที่ใช้ในกองทหาร เมื่อต้องการเคลื่อนย้ายโดยไม่ให้ใครทราบ แต่สำหรับสำนวนไทย กาญจนาคพันธุ์ อธิบายว่าต้นเหตุของสำนวน ไม่มีปี่ไม่มีกลอง มาจากการรำละคร หรือการเล่นกระบี่กระบอง ซึ่งเมื่อจะรำต้องมีปี่มีกลองบรรเลงก่อน ดังนั้นอะไรที่เกิดขึ้นเงียบ ๆ เฉย ๆ โดยไม่มีเค้ามูล จึงพูดกันเป็นสำนวนว่า ไม่มีปี่ไม่มีกลอง หรือที่ส่วนมากพูดว่า ไม่มีปี่ไม่มีขลุ่ย

— Les raisins sont trop verts องุ่นดิบเกินไป เป็นสำนวนล้อเลียนคนที่เมื่อไม่ได้ของที่ต้องการ แล้วกลับติเตียนของนั้นว่าไม่ดี สำนวนฝรั่งเศสได้มาจากนิทานของ La Fontaine เรื่อง หมาป่ากับองุ่น สำนวนไทยสมัยใหม่ใช้ว่า องุ่นเปรี้ยว ซึ่งเข้าใจว่าได้มาจากนิทานอีสป

— Avoir les yeux plus grands que le ventre ตาใหญ่กว่าท้อง เป็นความเปรียบหมายถึงคนตะกละ กินอาหารเพราะอยากมากกว่าหิว

ประเภทที่ 2 สำนวนที่เหมือนกันเฉพาะความหมาย

— Dans la fleur de l'âge สำนวนนี้มีพูดในภาษายุโรปเกือบทุกภาษา^๒ หมายความว่าวัยหนุ่มสาวซึ่งเป็นวัยเริ่มต้นของชีวิต กำลังสดใส เบิกบานเต็มที่เหมือนดอกไม้ สำนวนไทยที่ตรงกันทีเดียวไม่มี มีที่ใกล้เคียงคือวัยกำลังดี หรือ ขบเผาะ^๓ เฉพาะคำหลังนี้ภาษาฝรั่งเศสใช้ว่า Un fruit vert (ผลไม้ดิบ) ใช้เปรียบเทียบกับหญิงที่เริ่มเป็นสาว เช่นเดียวกับในภาษาไทย

— Voler de ses propres ailes บินด้วยปีกของตัวเอง แปลว่า ช่วยตัวเองได้ โดยไม่ต้องอาศัยคำแนะนำหรือความช่วยเหลือของคนอื่น เหมือนกับสำนวนไทยที่ว่า หากินด้วยลำแข้ง

— Filer à l'anglaise ไปแบบอังกฤษ คือไปไม่ลา มาไม่ไหว เป็นการวิจารณ์กรรมารยาทของคนอังกฤษว่าชอบจากไปโดยไม่รำลา สำนวนแบบนี้มีมากทั้งในภาษาอังกฤษ

๑ กาญจนาคพันธุ์ สำนวนไทย เล่ม ๒ หน้า ๑๓๘

๒ ภาษาเยอรมัน in der Blüte der Jahre ภาษาสเปน en la flor de su edad

๓ กาญจนาคพันธุ์ อธิบายว่าสำนวนนี้มีมาจากผลมะม่วงอ่อน ซึ่งเมื่อเอามาขบจะดังเผาะและใช้กินได้

และฝรั่งเศส^๑ เนื่องจากคนทั้งสองชาตินี้ชอบ
กระทบกระเทียบกันเป็นประจำ ในภาษาไทย
ก็มีสำนวนทำนองนี้เหมือนกัน โดยมากมัก
เปรียบเทียบกับนิสัยของคนจีน เช่น เจ๊กตื่น
ไฟ หรือ เจ๊กปราศรัย เหมือนไทยตีกัน ฯลฯ

— *Mentir comme un arracheur de dents*
โกหกเหมือนหมอฟัน ในสมัยก่อน เมื่อมีงาน
ฉลอง ตามจตุรัสใหญ่ๆ หมอฟันจะเชิญชวน
ลูกค้าให้มาถอนฟันตามวิธีโบราณ โดย
โฆษณาชวนเชื่อไว้ก่อนว่าจะไม่มีการเจ็บปวด
ใดๆ ทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้จึงเกิดมีสำนวนพูดว่า
โกหกเหมือนหมอฟัน ในภาษาไทยเราเรียก
คนที่ชอบแต่งเรื่องหลอกลวงคนอื่นว่า **ตลบ**
นกบนเวหา **ลั่นตัวดังใบหู** **ยกเมฆ** หรือ
ปั่นนาเป็นตัว

— *Coeur d'artichaut* หัวใจอาร์ติโช อาร์ติโช
เป็นผักชนิดหนึ่ง เวลารับประทานต้องเด็ด
ออกเป็นกลีบๆ และมีพอยแจกจ่ายให้ทุกคน
จึงเกิดมีสำนวนล้อเลียนว่า มีหัวใจเหมือน
อาร์ติโช คือ แจกจ่ายความรักให้กับคนหลายๆ
คนได้ในเวลาเดียวกัน (*Une feuille pour tout
le monde*) หมายความว่าถึงคนหลายใจ หลาย
รักนั่นเอง

— *Avoir un estomac d'autruche* กระเพาะ

๑ ที่เปรียบเทียบกับคนอเมริกันก็มี เช่น *Invitation à l'américaine* เชิญแบบอเมริกัน คือ เชิญไปทาน
อาหารด้วยจริง แต่ผู้รับเชิญต้องจ่ายเงินเอง

นกระจอกเทศ เป็นสำนวนที่ใช้ว่าคนกินจุ
กินเท่าไรไม่รู้จุกอิ่ม สำนวนไทยใช้ว่า **ท้อง**
ยังพุงกระสอบ เหตุที่สำนวนฝรั่งเศสเปรียบ
เทียบเช่นนี้ ก็เพราะนกระจอกเทศ เป็นนก
ที่กินอาหารไม่เลือกทั้งก้อนกรวด ก้อนหิน
เศษไม้ เศษเหล็ก และของแข็งทุกอย่าง นัย
ว่าการเสียดสีของของแข็งเหล่านี้ ช่วยทำให้
อาหารย่อยเร็วและสะดวกขึ้น

— *Mettre des bâtons dans les roues* เอา
ไม้ไปขัดล้อ ความหมายเหมือนกับ**มือไม่พาย**
เอาเท้าราน้ำ คือ ไม่ช่วยทำงานแล้วยังพยายาม
เกะกะขัดขวาง ทำให้งานที่กำลังดำเนินไปด้วย
ดีต้องหยุดชะงักลง ไทยเปรียบกับเรือ ฝรั่งเศส
เปรียบกับรถ ต่างกันไปตามสภาพของ
ประเทศ และเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน

— *Battre le fer quand il est chaud* ตีเหล็ก
ในขณะที่เหล็กยังร้อนอยู่ ไทยเราใช้สำนวนว่า
น้ำขึ้นให้รีบตัก อังกฤษก็มีสำนวนว่า ตาก
หญ้าเสียในขณะที่มีแดด ทั้งสามสำนวนมี
ความหมายเหมือนกัน คือ เมื่อมีโอกาสดีที่จะ
ทำอะไรสำเร็จ ต้องรีบทำทันที ไม่ควรรีรอ
จนเสียงาน

— *Mettre la charrue devant les boeufs* ตาม
รูปศัพท์แปลว่าใส่คันไถไว้ข้างหน้าวัว หมายถึง

ความถึงการที่ไม่ทำอะไรตามลำดับก่อนหลัง เหมือนกับไม่เห็นน้ำตักกระบอก ไม่เห็นกระรอกก่อกันธนู แต่สำนวนไทยมีความหมายไกลไปถึงการรีบทำล่วงหน้าไปก่อน โดยที่ยังไม่มีอะไรภายหลังแน่นอน

— Aller cabin — caha^๑ ไปอย่างกะโหลก กะเผลก สำนวนส่วนใหญ่ใช้กับ Verbe aller หรือ marcher ถ้าใช้กับการเดินทางแปลว่าเป็นการเดินทางที่ไม่ราบเรียบ ก่อนข้างเลวมากกว่าดี ถ้าใช้กับชีวิตเช่น La vie continue cahn—caha หมายความว่าชีวิตที่ลุ่มๆ ดอนๆ

— N'être ni chair ni poisson ไม่ใช่ทั้งเนื้อทั้งปลา ถ้าใช้กับคน หมายความว่าคนที่มีนิสัยไม่มั่นคงโลเล สองฝักสองฝ่าย ประเภทเดียวกับไม้หลักปักเลนในภาษาไทย ถ้าใช้กับสุนทรพจน์ หมายความว่าสุนทรพจน์ ที่ไม่มีอะไรน่าสนใจ ไร้สาระ ตรงกับสำนวน ไม่เป็นโล่เป็นพาย ในภาษาไทย

— Amateur de chair fraîche เข้าลักษณะโคแก่กินหญ้าอ่อน ต่างกันตรงที่ภาษาฝรั่งเศสเปลี่ยน “หญ้า” เป็น “เนื้อ” เท่านั้นเอง

— Tomber de Charybde en Scylla การรีบและซัดลาล เป็นข้อสัตว์ร้ายในนิยายกรีกโบราณ ประจำช่องแคบ Messine ระหว่าง

อิตาลีกับซิซิลี เชื่อกันว่าผู้เดินทางในแถบนี้ถ้ารอดตายจากน้ำวนการรีบมาได้ ก็จะต้องมาปะทะโขดหินใต้น้ำซัดลาลอีก สำนวนนี้จึงหมายความว่า การรอดพ้นจากอันตรายอย่างหนึ่ง แต่กลับต้องเผชิญกับอีกอย่างหนึ่ง ทำนองเดียวกับ หนีเสือปะจระเข้

— Faire des châteaux en Espagne สร้างปราสาทในสเปน สำนวนไทยใช้ว่าสร้างวิมานในอากาศ ในสมัยศตวรรษที่ 13 มีสำนวน Faire des châteaux en Asie เกิดขึ้น แต่ความหมายก็เป็นอย่างเดียวกัน คือ กิดฝันในสิ่งที่จริงไปไม่ได้ เหตุที่เลือกเปรียบเทียบกับสเปนก็เพราะในสมัยกลาง (Moyen Age) สเปนเป็นประเทศที่มีผู้กล่าวขวัญถึงมากที่สุด ใน Chansons de geste และนวนิยายอื่นๆ โดยเฉพาะเมื่อฝรั่งเศสทำสงครามกับสเปน ชาวฝรั่งเศสใฝ่ฝันที่จะได้ชัยชนะและสร้างปราสาทในสเปน จึงกล่าวได้ว่า สำนวนนี้มีต้นเค้ามาจากประวัติศาสตร์

— Ménager la chèvre et le chou เอาใจทั้งแพะและกระท่อมปดี้ เลี้ยงแพะโดยให้กระท่อมปดี้เป็นอาหาร และในขณะเดียวกันก็ระมัดระวังรักษากระท่อมปดี้ ไม่ให้แพะกินรวดเดียวหมด สรุปได้ว่าเอาใจทั้งแพะและกระท่อมปดี้ ไม่ทำ

๑ นักภาษาศาสตร์เห็นว่า Cahin—caha มาจากศัพท์ลาติน qua hinc, qua hac (deçà delà) บ้างก็สันนิษฐานว่าเกิดจากการเขียนเสียงคำ Cahot (เสียงกระเทือนของรถที่แล่นบนถนนขรุขระ)

อะไรให้เป็นที่ยืนเคียงกับทั้ง 2 ฝ่าย ภาษา
ไทยใช้ว่า บัวไม่ซ้ำ น้ำไม่ขุ่น

— Il lui manque un clou เป็นภาษาพูด
ตามรูปศัพท์แปลว่า ตะปูขาดไปหนึ่งตัว ตรง
กับสำนวน ไม่เต็มบาท ของไทย

— La poule ne doit pas chanter avant le coq
ไก่ตัวเมียต้องขันทีหลังไก่ตัวผู้ หมายความว่า
ในครอบครัว อำนาจและสิทธิในการปกครอง
ต้องเป็นของผู้ชาย ผู้หญิงเป็นเพียงผู้ตาม
ไม่ใช่ผู้นำ ทำนองเดียวกับความเปรียบของ
ไทยที่ว่า สามเป็นข้างเท่าหน้า ภรรยาเป็น
ข้างเท่าหลัง เป็นที่น่าสังเกตว่า ในปัจจุบัน
สำนวนนี้มีใช้น้อยมาก เนื่องจากฐานะของ
สตรีในสังคมเปลี่ยนไปจากเดิม

— Feignant (paresseux) comme une cou-
leuvre ขี้เกียจเหมือนงู couleuvre สำนวนฝรั่ง
เศสเปรียบคนขี้เกียจกับงูชนิดนี้ เพราะเป็นงู
ที่ไม่ชอบเคลื่อนไหว แต่ชอบนอนผึ่งแดดเป็น
ประจำ ภาษาไทยใช้ว่า ขี้เกียจสันหลังยาว
นอกจากสำนวนที่ว่าไปแล้ว ยังมีสำนวนสมัย
ใหม่อีกสำนวนหนึ่ง คือ Avoir un poil dans
la main ซึ่งแปลว่า ขี้เกียจจนมือขึ้นขน คล้าย
กับสำนวนไทยที่ว่าขี้เกียจตัวเป็นขน

— Se trouver entre l'enclume et le marteau
อยู่ระหว่างทั้งกับฆ้อน ใช้ในกรณีที่คนข้าง

เคียงเป็นศัตรูกัน คนกลางจึงตกอยู่ในฐานะ
ลำบาก อาจจะได้รับอันตรายจากทั้งสองฝ่าย
ได้ สำนวนไทยเรียกสภาพเช่นนี้ว่า อยู่ระหว่าง
เขาคาย

— Il n'y a plus d'enfants ไม่ใช่เด็กอีกต่อไป
หมายความว่าถึงเด็ก แก่แดด ที่มีความคิดหรือ
ใช้คำพูดเกินตัว ไม่สมกับวัย

— Sage comme une image เรียบร้อยเหมือน
รูปภาพ ในภาษาไทยเราพูดว่า เรียบร้อยราว
กับผ้าพับไว้ แต่ภาษาฝรั่งเศสเปรียบเทียบกับ
รูปภาพ สำนวนนี้มีต้นเค้ามาจากการที่ผู้ใหญ่
สอนเด็กเล็ก ๆ ที่ซุกซนให้เอาอย่างรูปภาพ
ที่นิ่งเฉยไม่กวนใจ

— Vie de patachon* ตามรูปศัพท์หมายความว่า
ถึงชีวิตคนขบถมั่ว ซึ่งไม่เคยอยู่กับที่ เป็น
ชีวิตที่โอดโพนและสนุกสนานในเวลาเดียวกัน
สำนวนนี้ใช้เปรียบเทียบกับคนที่ไม่มีระเบียบ
แบบแผน รักสนุก รักชีวิตเสเพล บางที่ใช้
ว่า Mener une vie de bâtons de chaise
ทั้งสองสำนวนมีความหมายอย่างเดียวกับ หัว
หกกันขวิด ในภาษาไทย.

— Jeter des perles aux pourceaux, aux
cochons โยนไข่มุกให้หมู สำนวนนี้มีที่ใช้
ต่างกัน ถ้าเป็นคำพูด หมายความว่าพูดกับ
คนโง่ ถึงแม้จะอธิบายอย่างไร แนะนำ

* Patache เป็นรถม้าโดยสารแบบโบราณ ภาษาสมัยใหม่หมายถึงรถชั้นเลว

อย่างไร ก็ไม่ได้ผล เปรียบเหมือนกับ สี่ขอ
ให้ควายฟัง แต่ถ้าใช้กับสิ่งของ หมายความว่า
ถึงการเอาของมีราคาให้กับคนที่ไม่รู้ค่า ก็เท่า
กับเสียของเปล่า เช่นเดียวกับ ยืนแถวให้วานร
หรือ ลิงได้แก้ว

— Avoir du piston (Etre pistonné) เป็น
ภาษาพูดที่ใช้ในวงงานต่างๆ หมายความว่า
มีเส้น มีสาย มีคนในคอยช่วยเหลือ

— Tourner autour du pot วนรอบหม้อ
เป็นสำนวนเปรียบเทียบหมายความว่า การพูด
อ้อมค้อมตรงกับสำนวน ชักแม่น้ำทั้งห้า บาง
ครั้งภาษาฝรั่งเศสใช้สำนวนว่า Ne pas y aller
par quatre chemins ซึ่งมีความหมายอย่าง
เดียวกัน ต่างกันตรงที่ประโยคที่สองเป็นรูป
ปฏิเสธเท่านั้น

— Etre sur le retour^๑ กำลังเดินทางกลับ
ฟังดูเฝื่อน ๆ คล้ายกับสำนวนกลับบ้านเก่าของ
ไทย แต่ความจริงแล้วไม่เหมือนกันทีเดียว
Etre sur le retour หมายความว่าถึงวัยชรา หรือ

ไม่ไถ่ฝั่ง ส่วนกลับบ้านเก่า แปลว่าตาย
สำนวนเปรียบเทียบประเภทกลับบ้านเก่า^๒
ภาษาฝรั่งเศสมีใช้หลายสำนวน เช่น Manger
des pissenlits par la racine^๓ (กินต้นปัสของลิ
ทางราก) S'en aller les pieds devant^๔ (เท้า
ไปข้างหน้า) Casser sa pipe^๕ (ทำล้องยาสูบ
หัก)

— Ma tante “ป้า” เป็นภาษาสมัยใหม่หมาย
ความถึง โรงรับจำนำ^๕ นำแปลกที่ว่าทั้งสอง
ภาษาใช้สำนวนเดียวกัน ต่างกันตรงที่ภาษา
ฝรั่งเศสใช้ว่า “ฝากป้า” ส่วนไทยเป็น “ฝาก
อา” สำนวนฝรั่งเศสสมัยใหม่อีกสำนวนหนึ่ง
ใช้ว่า Mettre au clou (เอาไปแขวนตะปูไว้)
เพราะเชื่อกันว่าของในโรงจำนำส่วนมากตก
ตะปูแขวนไว้เป็นแถวๆ

— Un tiens vaut mieux que deux tu l'auras
ตามรูปศัพท์แปลว่าของที่เราได้มาชิ้นเดียวมีค่า
มากกว่าของที่จะได้สองชิ้น หมายความว่า
สมบัติอะไรก็ได้เป็นกรรมสิทธิ์ของเราแล้ว

๑ ความหมายตรงข้ามกับ Dans la fleur de l'âge

๒ ในหลุมฝังศพ รากของต้น pissenlit เป็นส่วนที่อยู่ใกล้ที่สุด (ภาษาพูด ใช้เฉพาะคนสนิท เท่านั้น)

๓ เวลาเคลื่อนไหวสพ เท้าจะอยู่ข้างหน้าเสมอ

๔ ต้นเถาของสำนวนนี้ มีผู้สันนิษฐานไว้หลายอย่าง เล่ากันว่าเมื่อไหร่ก็ตามที่ Mercier ดาราละครที่มีชื่อเสียง
เล่นบทของ Jean Bart จะคาบกล้องยาสูบเสมอ วันหนึ่งในขณะที่กำลังแสดงละคร Mercier ทำล้องยาสูบ
ตกลงมาหัก ตัวเองล้มลงบนพื้น และสนใจในทันที ส่วนนักภาษาก็พากันเชื่อกันว่า สำนวน Casser sa pipe
มีความหมายเหมือนกับ Casser son tuyau เท่านั้น คำว่า Tuyau ในที่นี้หมายถึงหลอดลม ทั้งสองสำนวน
เป็นภาษาพูด ใช้ในหมู่คนสนิทเท่านั้น

๕ Mont-de-piété หรือ Crédit municipal ในปัจจุบัน

ถึงแม้จะมีราคาน้อยนิด ก็ยังมีค่ามากกว่าสมบัติที่หวังจะได้ในภายหน้า เพราะเป็นเรื่องไม่แน่นอน ส่วนหนึ่งที่ตรงกับสำนวนไทยที่ว่า สิบเบี้ยใกล้มือ ควรจะรีบเก็บไว้ดีกว่า หมายความว่ารีบเอาหน้า

สำนวนฝรั่งเศสที่คล้ายคลึงกับสำนวนไทย ยังมีอยู่อีกเป็นจำนวนมาก แต่ไม่สามารถจะนำมากล่าวในที่นี้ทั้งหมดได้ จึงได้เลือกเฉพาะที่น่าสนใจ และมีคุณค่าในเชิงเปรียบเทียบเท่านั้น สำหรับสำนวนที่ค่อนข้างยาก ก็ได้

อธิบายศัพท์และที่มาอย่างละเอียด ทั้งนี้เพื่อให้ให้นักศึกษาวิชาฝรั่งเศส เข้าใจสำนวนสำคัญๆ ที่พจนานุกรมฝรั่งเศสไทยไม่ได้อธิบายไว้

การเปรียบเทียบสำนวนไทยฝรั่งเศส นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาภาษาโดยตรง ฉะนั้นถ้าท่านผู้อ่านมีความขี้ใจ หรือเห็นว่าการศึกษาที่ยังคลาดเคลื่อนต่อความเป็นจริง ก็ขอได้แจ้งให้ทราบ เพื่อผู้จัดทำจะได้ศึกษาหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม อันจะทำให้โครงการการศึกษาภาษาสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กาญจนาคพันธุ์ (นามแฝง) สำนวนไทย. เล่ม ๑ ธนบุรี : บริษัทการพิมพ์, ๒๕๑๓.
 สำนวนไทย. เล่ม ๒ ธนบุรี : บริษัทการพิมพ์, ๒๕๑๔.
 Rat, Maurice. Dictionnaire des locutions frangaises, Larousse, 1957.
 Robert, Paul. Le Petit Robert, Paris, 1972.

